

Koeru Keskkool

AURELIE HELLERMANN

Uurimistöö

Autor: Madis Bobrovski, 11. klass

Juhendaja: õp. Aino Linnas

Koeru 2012

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. ELULUGU	5
1.1. Perekond	5
1.2. Elukohad.....	6
1.3. Lapsepõlv.....	6
1.4. Pärast kooli	7
1.5. Elu Visustis.....	7
1.6. Perekond Hellermann	7
1.7. Vahtra talus.....	8
1.8. Kultuurielu edendaja.....	9
1.9. Elu lõpuperiood	12
2. ÕPILASTE MEENUTUSED.....	13
KOKKUVÕTE.....	16
LISA 1. LASTEAIA PIDUDE PILDID.....	17
LISA 2. AKORDIONIANSAMBEL	19
LISA 3. KEELPILLIORKESTER	20
LISA 4. KIITUSKIRI.....	21
LISA 5. KÜSITLUS.....	22
KASUTATUD KIRJANDUS	23

SISSEJUHATUS

Uurimustöö teema osutus valituks eeskätt seetõttu, et pärast Aurelie surma ei leidnud tema elutöö ja tegemised Koeru kultuuri- ja muusikaelus rohkemat kajastust kui vaid surmakuulutus Koeru Kajas. Uurimistöö eesmärgiks on anda ülevaade Aurelie Hellermanni elust ning tema nimi tagasi tuua Koeru Keskkooli ning loodetavasti ka ülejäänud vallarahva mällu, et mitte ei ununeks inimesed, kes vähemalt meie kohalikus lähiajaloos märkimisväärse töö ära on teinud.

Uurimistöö esimeses peatükis teen ülevaate Aurelie Hellermanni eluloost ja tegemistest kultuurielus. See on võimalikuks saanud tänu Aurelie lähedaste meenutustele, mida vahendas Mati Hellermann. Esimene peatükk ongi põhiliselt koostatud Mati Hellermanni kirjade põhjal ning on seetõttu tavapärasest emotsionaalsem ja vahetum. (Hellermann, 2012)

Teise peatüki olen koostanud endiste Aurelie õpilaste seas läbi viidud küsitluse põhjal. Selles töö osas toon esile kunagiste õpilaste poolt silmapaistvamad mälestused ja arvamused oma õpetajast. Selles õpilaste peatükis tulevad selgelt esile Aurelie iseloomujooned. Küsitluse tagasiside oli üllatavalt sisukas ja positiivne, mis innustas mind uurimustööd kirjutades.

Töö käigus kogutud piltidest seadsin Aruküla mõisas üles väikese näituse. Kuna käesoleval aprillikuul on tulemas Koeru Keskkooli 285. aastapäev ja seoses sellega vilistlaste kokkutulek, usun, et taasavastamisrõõmu võiks see näitus pakkuda nii mõnelegi. Juhuslikul kombel avastas Mati Hellermann hiljuti Aurelie kunagise elukoha katust vahetades mõned keelpillid, millega omal ajal keelpilliorkestris mängiti. Loodetavasti leiab mõni pareminin säilinud instrument peagi koha ka Koeru muuseumis.

AURELIE
HELLERMANN
17.08.1918 - 12.10.2011

Aurelie Hellermann (Lammas, Laansoo), sündis 17. augustil 1918. aastal Tallinnas, ristiti Tallinna Jaani kirikus. Suri 12. oktoobril 2011. aastal Koeru Hooldekeskuses, kus ta jõudis viibida vaid veidi üle kahe kuu.

1. ELULUGU

1.1. Perekond

Aurelie isa, Paul (Lammas) Laansoo (sündinud 22.05.1889. aastal, surnud 14.10.1957. aastal), oli pärit Mulgimaalt ja töötas Tallinnas Riigi Tööstuskooli nr. 1 puidutöö meistrina, õpetades välja noortislereid. Paul oli muusika vallas iseõppija, ta mängis viiulit ning laulis meeleldi kaasa ka seltskonnas.

Ema Lena-Marie (neiupõlve nimi Kool, abielus Lammas) Laansoo (sündinud 29.09.1889. aastal Punaraba talus Jõekülas Väinjärve vallas, surnud 17.02.1962. aastal Vahtra talus Visusti külas Koeru vallas) oli kutse järgi õmbleja. Jõekülast lahkus Lena-Marie 1906. aastal Tallinna, kus õppis õmblejaks ja töötas siis sellel alal arvatavasti kuni Pauliga abiellumiseni 1914. aastal, kuid võimalik, et jätkas ka veel hiljem. Elades koos perega Tallinnas, oli ta pigem koduste tegemistega hõivatud ning seetõttu otseselt tööl ei käinud.

Aurelie noorem õde Heljo (Lammas) Laansoo (sündinud 11.08.1928. aastal) õppis Tallinna 14. algkoolis ja lõpetas Õpetajate Instituudi samuti Tallinnas. Pärast lõpetamist töötas eesti keele õpetajana Tallinna 27. koolis. Praegu veedab Heljo väljateenitud pensionipõlve. Range, õiglase, ausa ja oma töös täpse õpetajana on Heljo jäänud ka oma õpilaste mällu ning õpetajalikuks eeskujuks (Tohver, 2010).

Vend Emil (Lammas) Laansoo (sündinud 12.03.1921. aastal Tallinnas, surnud 26.01.2004. aastal Tallinnas) õppis Tallinna Reaalkoolis ehk II-keskkoolis. Pärast keskkooli asus Emil õppima Tallinna Konservatooriumi viiuli eriala, kuid sõja puhkedes jäid õpingud pooleli. Sõda aga viis ta kokku Leningradi blokaadis teiste tuntud või hiljem tuntust kogunud muusikutega, sealhulgas Raimond Valgrega. Koos musitseeriti ning anti ka kontserte. Pärast sõda töötas ta kuni 67. eluaastani ERSO kontsertmeistrina viiulil. ERSO kõrvalt sai viiulit mängitud ka kammeransambelis ning muidugi kitarril omanimelises kergemuusikaansambelis. Emil oli samuti hea muusikapalade aranžeerija, kirjutades kõik noodid ansambli tarvis ise. Veel pensionieaski juhtis ta Kirovi Kalurikolhoosi ansamblit „Torpedo“. Ta andis suure panuse eesti levimuusika ajalukku.

Emili ansamblikaaslane Kalju Terasmaa on öelnud: „Laansoo oli haruldase muusikalise kuulumisega inimene, tal oli absoluutne kuulumine. Olen ta kõrval olnud, kui ta raadiost neid lugusid, mida maailm mängis, maha kirjutas. Ta oli tohutu kiire kirjutaja, polnud kõrvale vaja mingit instrumenti, lihtsalt kuulas, vilistas akordinoote ja samal ajal kirjutas partiid välja. Pealegi oli tal imeliselt ilus ja selge noodikiri“ (Kulli, 2004).

Laansoo „muusikalaborist“ käisid läbi ning kasvasid kõrvuti paljud tolleaegsed eesti levimuusikasolistid: Kalmer Tennossaar, Heli Lääts, Tiiu Varik, Uno Loop, Vello Orumets, Els Himma jt. Emili panus eesti levimuusikasse on olnud tänuväärselt loomerikas, raadiotes on tema ansambli salvestatud lugude hulk märkimisväärselt suur. Muusika, mida mängiti, meeldis rahvale rohkem kui tolleaegne džäss. Ansambel sai kokku 1954. aastal ning põhikoosseisu moodustasid: Arne Oit akordionil, Emil Laansoo kitarril, Alfred Sikk klarnetil, Alekssis Avasalu kontrabassil, Samuel Saulus flöödil, Elmar Kruus trummidel, Kalju Terasmaa vibrafonil ja Peeter Saul, kes hiljem lahkus, klaveril. Mõnikord oli ringreisidel trummide taga ka Eri Klas. (Kulli, 2004)

1.2. Elukohad

Perekond Laansoo elas enne 1927. aastat Tallinnas Lõuna tänava korterelamus. Jõudumööda ehitas isa Paul koos töölistega Veereni tänavale uut ja suuremat, kolmekorruselist puidust korterelamut, millele lisandusid veel ka keldrikorrus korteritega. Maja sai valmis 1927. aastal ning ühe korteritest sai omale ka perekond Laansoo. Edaspidine elu võis kulgeda juba avaramates tingimustes.

Kuid mitte väga kaua ei lastud neil seal majas elada. Teise maailmasõja ajal venelaste 9. märtsi pommitamisega sai Veereni kant pihta ning maja, mille laen vaevalt tagasi oli jõutud maksta, hävis tules täielikult. Pärast rusuvat sündmust elati mõnda aega tädi Miina Stokmanni juures Visustis, ennem kui saadi peavarju Pauli hea sõbra Polikarpuse juures Tallinnas. Seal õnnestus üürida väikene ärklikorruse korter, mis koosnes köögist ja elutoast. Isa Paul ja ema Lena-Marie elasid köögis ja Heljo oma perega toas. Seal elati ka veel aastaid pärast Paul Laansoo surma (14.10.1957. aastal). Emil sai omale korteri jällegi Lõuna tänavale, Aurelie oli selleks ajaks juba oma elu alustanud Visusti külas asuvas Vahtra talus.

1.3. Lapsepõlv

1925. aastal kooli minnes vahetati kõigil pereliikmetel välja perekonnanimi Lammas, sest koolis jäi see Aurelie puhul lihtsalt mõnele kiuslikule lapsele liigselt ette. Aurelie õppis Tallinnas Tütarlaste Gümnaasiumis, mis oli saksa ja inglise keele kallakuga (tänapäeval on säilinud sellest vaid üks

muinsuskaitse all olev müür). Kool sai lõpetatud 1937. aastal. Osaliselt kooli kõrvalt õppis ta ka 1935. – 1939. aastal koduõpetaja juures klaverimängu ning võttis lisaks veel muusikatunde. Lapsepõlve suved möödusid kõik tädi juures maal Hansurahva talus, kus oli igal suvel palju rahvast ja sagimist.

1.4. Pärast kooli

Pärast kooli oli Aureliel plaan sõita Inglismaale koduõpetaja ametit pidama, et praktiseerida ning parandada inglise keele oskust. 1939. aasta sügisesse planeeritud minek aga nurjus, sest piirid suleti II maailmasõja alguse tõttu. Aurelie ei jõudnud küll Inglismaale, kuid sai päranduseks Visusti külas juba ammu hingeliselt kalliks saanud Hansurahva talu. Talule, mis kuulus tädi Miinale, kellel ka juba vanaduspõlv käes oli, polnud endapoolt pärijaid oodata ning nii saigi linnatüdruk Aureliest taluperenaine.

1.5. Elu Visustis

Visustis elades ja toimetades tutvus Aurelie jahimehe kutset pidava Leonty Hellermanniga, (sündinud 02.06.1913. aastal, surnud 25.08.1998. aastal), kes elas koos vanematega Vahtra talus Visusti külas Väinjärve vallas (taasiseseisvunud Eesti Vabariigi ajal nimetati Vahtra talu ümber Andresetoa taluks). Kuni abiellumiseni 1941. aasta vanaaasta õhtul, elas Aurelie veel Hansurahval ja tegeles ning toimetas sealsete majapidamistöodega. Pärast abiellumist 1942. aastal koliti aga kokku Vahtra talu juurde ehitatud uude (tänapäevani säilinud) ärklikorruusega majja. Leonty vanemad jäid vanasse talumajja veel kuni 1944. aastani, mil ta õde Vera Jaagund emigreerus koos abikaasa Jaaniga (Eesti ohvitser, auastmelt major) venelaste eest välismaale. Leonty vanemad kolisid seejärel Jaagundite ehitatud majja Laaneotsa külas.

1.6. Perekond Hellermann

Aurelie peres oli kuus last, kellest esimene suri haiguse tõttu juba lapseeas. Viis last üles kasvatanud Aurelie on autasustatud ka „Ema-medaliga“. Lapsed pandi juba varajases eas pille mängima ning seega ei jäänud keegi muusikast puutumata.

- Jako Hellermann (sündinud 12.02.1942. aastal, surnud 1949. aastal) õppis lapsena viiulimängu.
- Ene Hellermann (sündinud 20.05.1943. aastal) on lõpetanud Tallinna Konservatooriumi ja töötas samas kontsertmeistrina klaveril, juhendas ja saatis Kompvektivabriku Kalev lauluansamblit ning andis lastele klaveritunde. Tänapäevaks on Ene pensionär.

- Lea (Hellermann) Reintam (sündinud 07.02.1946. aastal) õppis algkooli ajal koduõpetaja juures ka klaverimängu. Ta on lõpetanud Rakke Keskkooli ja juuksurikooli ning töötas samuti juuksurina. Tänapäeval on Lea pensionär.
- Mati Hellermann (sündinud 27.02.1947. aastal), kes päris hiljem Vahtra talu ning nimetas selle ümber Andresetoa taluks, õppis kuus klassi Tallinna Laste Muusikakoolis tšello erialal, kuid astus hiljem hoopis Tallinna Polütehnikumi ja seejärel Tallinna Polütehnilisse Instituudi, omandades süsteemiinseneri kutse. Hetkel on ta samuti pensionär.
- Marika Hellermann (sündinud 22.07.1950. aastal) on lõpetanud Tallinna Konservatooriumi viiuli erialal. Ta on praegu tööl ERSO-s viiulimängijana.
- Elo (Hellermann) Leisalu (sündinud 09.05.1954. aastal) lõpetas Paide Laste Muusikakooli akordioni erialal 1968. Aastal ja Paide Keskkooli 1973. aastal. Klementi kutsekoolis õppis ta õmblejaks, kellena töötab ka tänapäeval.

Lisaks muusikale, millest keegi puutumata ei jäänud, ühendas lapsi ka Koeru 8-klassiline kool, kus kõik õppisid:

- Ene õppis I klassis;
- Mati I-III klassis ja seejärel taas VII-VIII klassis;
- Lea, Marika ja Elo lõpetasid VIII klassi.

1.7. Vahtra talus

Lisaks viiele lapsele oli suviti maale oodata ka sugulasi ja tuttavaid linnast. Pidevalt veetsid Visustis oma suve nii Emil Laansoo kaks tütart Anne ja Siiri kui ka Heljo Laansoo kaks tütart Ülle ja Üüve. Vahetevahel tulid maale ka Leonty venna Boris Kaigu kaks poega Peeter ja Priit. Külaliste rohkus tähendas aga majaperenaisele tublisti lisatööd ning suurema pere toitmist, sest kõik pidid olema söönud, riides ja puhtad. Mati Hellermann meenutab: „Mäletan ema küpsetatud sooja leiva ja pühapäeva saia lõhna, mis oli kordumatu. Meil olid lapsepõlves kõik suved suvitamas ema õe lapsed, lisaks ema venna lapsed ja isa venna lapsed. Meie laudkond oli suviti alati oma kaks korda suurem, kui tavaliselt – ja see oli kõik ema hool ja vaev meid toita. Ema küpsetas häid kooke ja pirukaid ning tema smooritud liha ootasid nii suured kui ka väikesed. See kõik oli ema suur süda ja külalislahkus. Ka oma viimasel elukuul tuletas ema mulle meelde, et saaksime kõik omavahel alati hästi läbi – kuldsed sõnad.“ Suviti käis ka palju külalisi just Emil Laansoo tutvusringkonnast, kellest enamuse moodustasid orkestri muusikud ja sõjakaaslased. Samuti külastasid talu Ene muusikaõpingute kaaslased.

Ühest korralikust talust ei puudunud ka mesila, mida Leonty pidas. Kuid ilma Aurelie abita ei oleks sellest suurt midagi välja tulnud, sest meetegu käis osaliselt ka köögis. Mesitarude arv küündis vahepeal lausa 40-ni. 1960. aastal ehitas Leonty vend Boris Vahtrale ka mesilasmaja, millele lisandus peagi veel Mati tehtud elektriline meevurr. Laste suuremaks sirgudes oli neist suur abi majapidamistöodes, mis maal kuidagi lõppeda ei tahtnud.

Visusti küla asju ei jätnud Aurelie pelgalt vaid teiste otsustada. Oma loomusele omase aktiivsusega tegutses ta 60ndate aastate lõpul ning 70ndate alguses külanõukogus, kuhu valituks osutus. Veel üpris kõrges eas omandas Aurelie ka autojuhtimise oskuse ning ühes sellega autojuhiloa. Seega võis nii mõnigi kord näha teda beeži Žiguliga Koeru alevi vahel sõitmas. Sõiduauto Žiguli 2101 osteti 1972. aastal.

Osaliselt vajadusest, teisalt emalt pärandatud oskusest, tundis Aurelie suurt huvi õmblemise vastu. Kuna sel ajal polnud riideid väga saada, tuli lastele riided ise selga õmmelda. Selleks kasutati eelnevalt vanemate laste poolt juba kantud riideid, mis ümber pöörates sobivaks sai tehtud. Riideid, millest samuti materjali võis saada, saatis ka tädi Vera Ameerikast. Aurelie õmbles lastele ka esinemisriided. Mati Hellermann meenutab, kui soojendav ja mõnus tunne see oli, kui ema riiete proovi jälle tegema tuli, sest tema kätes oli seda energiat, mille ta sellesse loometöösse kaasas.

1.8. Kultuurielu edendaja

On teada, et juba Aurelie vanaisa Tõnu Kool oli omal ajal suur laulumees, kellelt ka Aurelie „muusikageeni“ päris. Käinud kooli kõrvalt muusika ja klaveri tunde võtmas, omandas Aurelie kiiresti oskuse muusika keskel toime tulla, olenemata pillist või loost. Märkida tuleb ka seda, et muusikas oli ta pigem ikkagi iseõppija, klaveritunnid olid pelgalt hobiks.

Aurelie alustas Koerus muusikaharrastuse edendamisega üheaegselt kolhoosile „Jõud“ kuuluva lasteaia moodustamisega 1944. aasta detsembris. Teada on ka see, et Aurelie kuulus selle lasteaia rajamisel algatajate hulka ning töötas lasteaias juhatajana kolm aastat. Siis avati juba Koeru lasteaed ning Visusti lasteaed suleti.

Kolhoosi „Jõud“ abiga, mis hiljem kandis küll nime „Tee Kommunismile“ ja lõpuks „Majak“ kolhoos, loodi Visusti külas Künsa talu juures asuvasse kahekorruselisesse hoonesse lasteaed. Juhataja töö kõrvalt hakkas Aurelie õpetama ka muusikaalal õpihimulisi lapsi ning jätkas juba muusikakasvatana Koeru lasteaias. Algusaastatel käidi koos Aurelie kodus Visustis. Abikaasa

Leonty tõi lapsed hobureega kohale ja viis pärast koju tagasi. Mõnikord käis Aurelie tunde andmas ka õpilaste juures kodus. Samuti toimus vilgas õpetamine veel lasteaias, koolimajas ning kultuurimajas. Ta andis klaveri ja akordioni tunde, õpetas laulmist, juhendas akordionistide ansambleid lasteaias ja mängis lastele saatemuusikat nii tantsuks kui lauluks (Lisa 1). Seesugune kultuurielu ei piirdunud ainult lasteaiaga, vaid kandus peagi üle ka kooli. Aurelie hakkas juhendama Koeru keskkooli õpilaste akordionistide ansambleid (Lisa 2), kuhu võttis lapsed viisi pidamise alusel – kes viisi pidas, see ka pilli kätte sai. Lisaks tegeles Aurelie ka laste keelpilliansambliga, mille loojaks ja juhatajaks ta samuti oli (Lisa 3). Seega õpetas ta lastele ka erinevate keelpillide mängimise selgeks. Orkestris mängitud lugusid aitas noodistada tihti vend Emil Laansoo, kes oli tuntud kui osav aranžeerija. Keelpillid (mandoliinid, mandoolad, kitarrid, basskitarrid) ja väikesed akordionid, millega mängiti, ostsid õpilased ise välja või sai muretses kolhoosi rahalisel toetusel. Kui miski vajab aga ümber tegemist, seadistamist või remonti, olid alati abivalmis ka Emil, Leonty ja ka August Toming, kes aitasid pillid korda sättida. Abikaasa Leonty Hellermann oli vahemikus 30.08.1953. – 02.08.1955. aasta kolhoosi esimees ja kahel korral aseesimees. See võimaldas natukenegi Aureliel end muretumalt tunda kultuuritegevusega kaasnevate materiaalsete kulude poolest. Millegipärast pani kultuur, mis Aurelie ümber pidevalt ja aina rohkem keerlema hakkas, teistmoodi austusega suhtuma temasse ka abikaasa Leonty. Ilmselt tingis selle muutuse asjaolu, et kultuuriinimesena tõusis Aurelie esile hoopis teisest küljest, kui seda oli senini olnud pelgalt vaid koduperenaisena. Aurelie ise on nimetanud seda perioodi oma elus tippajaks, kus tegeletud sai puhtsüdamest kultuurielu ja selle edendamisega.

1950. aastal hakati korraldama Eestis iga-aastaseid üleriigilisi Kunstilise Isetegevuse Ülevaatuste kampaaniaid, millest võtsid osa ka Aurelie õpilased. Esineti nii solistidena, ansamblitena kui ka orkestritena. Üles astuti Koeru kultuurimajas, Koeru koolis, Koeru Hooldekeskuses, kuid ka Paides ning Estonia teatris. Lisaks esinemiskogemusele saavutati ülevaatustel ka tublisti auhinnalisi kohti (Lisa 4). Kolhoos premeeris tavaliselt eeskujulike saavutuste eest lapsi vääriliste ekskursioonidega. Mati Hellermann: „Mäletan veel ühte sõitu Lõuna-Eestisse, kui külastasime Petserit, sealset mungakloostrit ja käisime katakombides. Petseri katakombides kaotasin ma oma bareti ära! Sõitsime kolhoosi bussiga, millel oli mootor ees ja uks avanen „kangi abil“.“ Aurelie oli nendel väljasõitude alati kaasas.

Laste keelpilliorkestri koosseis 1957. aastal (nimekiri Aurelie märkmikust)

- Lükki Liina
- Hallimäe Ester (on maha kriipsutatud)
- Raus Astrid
- Linderman Helve
- Kikas Koidu
- Reidma Malle
- Ahe Helja
- Kaare Mare
- Holm Heli
- Tuudelepp Malle
- Eelma Imbi
- Kalvistu Milvi
- Jammer Õilme
- Sarkinen Vilmo
- Tiit Ojamaa
- Mati Hellermann
- Alliksaar Alfred
- Kreek Rein
- Hellermann Lea
- Kikas Aino

Lisaks nendele nimedele on Aurelie orkestrite koosseisudes mänginud veel ka Kallasmaa Marje, Kallasmaa Sirje, Reinik Raivo, Kull Valdur, Raunmägi Ülle, Rusi Heiki, Agu Eha, Raunmägi Malle, Põldmaa Ülle, Lindermann Peeter, Paumets Anne, Reinut Riina, Hellermann Ene, Hellermann Maarika (laulis), Särkinen Vieno-Maria, Särkinen Daavi, Koppelman Helle, Ahe (Veri) Ülle, Unga Elle, Kutti (Vebel) Ene, Lemsalu Pille, Jaame (Liivak) Tiiu, Pilov Helju, Holm (Laaneoks) Heli jv.

Paralleelselt Aurelie ansamblitele tegutses Koeru kultuurimajas ka noorte puhkpilliorkester, mille koosseisus Mati Hellermannngi lühiajaliselt trompetit puhuda proovis.

1.9. Elu lõpuperiood

1960ndate aastate lõpus alustas Aurelie tööd pensioni väljateenimiseks kolhoosi noorloomade karjalaudas. Tööleasumine ei võimaldanud aga enam Aureliel muusika- ja kultuuriedendamisega endiselt jätkata. See oli ränkraske koorem õblukese Aurelie jaoks. Tallis puudus igasugune tehnika, välja arvatud kodust kaasa võetud kummiratastega käru ja kaelkoogud lõssiämbrite tassimiseks. Ta oli seal üksi – ilma vahetusteta pidi Aurelie hoolitsema kõikide loomade eest. Nende hulk varieerus saja noorlooma ümber. Ainsateks abilisteks olid talle lapsed, kes aitasid kuidas suutsid. Kordamööda käidi nädalavahetustel kodus emale vabu päevi tegemas, et oleks tal ka puhkamiseks natukene aega. Ennasttappev töö karjalaudas, mida tunnustati 1970. aastal ka „parima vasikatalitaja“ tiitliga, kestis Aurelie jaoks pea 20 aastat. Sellest tingituna sai Aurelie omale kaela ka kroonilised valud, mis tema keha kuni viimse päevani piinasid.

Kuid Aureliel oli elus kindlasti rohkem rõõmupäevi, kui me oskame esialgu märgatagi. Hellermannide koduaed oli alati lillepeenardega ehitud: pojengid, nartsissid, lefkoid ja paljud teised lilled ei saanud kuidagi puududa kevad-suviste värvide hulgast. Samuti hakati juba varajastel 80-ndatel aias muru niitma, et õu oleks täis ka madalat ja kohevat rohelist. Huvitav fakt on seegi, et pensionile jäädes suutis Aurelie lugeda kogu Koeru raamatukogu raamatuvarud otsast lõpuni läbi ning alustas juba teise ringigagi. Samuti janunes ta hing väga vene romanssi laulvate naisvokaalide järele, kelle plaadid kodus ka olemas olid ning ikka ja jälle kuuldavale sai toodud. Kui ilmavalgust nägid lapselapse-lapsed, oli vanavanaema Aurelie pidanud neid kõiki ühtemoodi armsateks. Aurelie lastel on kõigil üks poeg v.a. Matil, temal on poeg ja tütar. Vanuse järjekorras siis kõik nimed on:

- Ene, poeg **Marek**;
- Lea, poeg **Alo**;
- Mati, poeg **Kuno** ja tütar **Kadi**;
- Marika, poeg **Iko**;
- Elo, poeg **Tanel**.

Aurelie istutas Vahtra tallu tulles aianurka kase, mis tänaseks on sirgunud suureks ning ehib uhkelt ja väarikalt Andrestoa talu (endise Vahtra talu) õue, üritades ikka ja jälle jonnakalt pilvedeni jõuda ning neid oma okstega puudutada. Siin elas ka Aurelie seitsaadik, kui abiellus Leonty Hellermanniga ning lahkus 11. augustil 2011. aastal, mil vajas arstiabi. Arstiabi osutas toona Koeru Hooldekodu haiglaosakond. Sealsamas viidi ta üle ka hooldusosakonda, kus nädal hiljem suri.

2. ÕPILASTE MEENUTUSED

Järgnevad mälestuste lõigud on valitud Aurelie endiste õpilaste seas läbiviidud küsitlusest (Lisa 5). Eranditult kõigist küsitluste vastustest võin välja lugeda siirast austuse avaldamist ning positiivset meelsust endise õpetaja ja tema tegemiste suhtes. Samuti ollakse ühtemeelt ka tema olulisuse ja märkimiseväärse tähtsuse üle Koeru kandis.

Mati Hellermann: „Meelde on jäänud need puhv-varrukatega valged tikitud pluusid esinemiste ning kooli tarvis ja sinna peale õmmeldud vestid, eriti see helesinine, mis oli vist ka emale meeliskvärv – taevasinine, see on minule antud lemmikvärv.“

Elle Topper: „Aurelie oli väga inimlik inimene. Ma ei mäleta, et ta oleks kunagi meie peale pahandanud, samas oli ta väga range ja nõudis meilt väga korralikku mängimist. Esinema ei mindud kunagi ehku peale, alati oli kõik korralikult selgeks õpitud. Mina vähemalt võtsin alati proovidest osa, tahtsin seda teha, kuigi elasin kaugel ja õhtul oli pimedas hirm koju minna. Ei mäleta kunagi, et oleksin puudunud või tahtnud kõrvale hiilida.“

Elle Topper: „Väga oluline inimene. Mitte kõik koolid ei omanud orkestrit. Maal oli see nii tänuväärne üritus, sest huvilistel poleks mujal kusagil õppida olnud, muusikakooli ju polnud. Imetlusväärne oli seegi, et noodid olid kõik kirjutatud, praegu ei kujuta seda ettegi, kui on paljundusvõimalused. Aurelie panus Koeru kultuuriellu on muljetavaldav, võiks öelda, et asendamatu, sest pärast teda kustus selline vilgas orkestrielu.“

Elle Topper: „Peale pillimänguõpetuse oli Aurelie kindlasti kasvatuslikus mõttes suur eeskuju, kujundas olulisel määral muusikalist maitset ja tekitas huvi üldse muusikalise tegevuse vastu. Sellest sai ehk alguse minu huvi muusikalise tegevuse vastu, ehk siis – olen aastaid andnud algklassides muusikaõpetust ja tegelnud mudilaskoori õpetamisega (kuigi olen ise algklasside õpetaja).“

Heli Laaneoks: „Õpetajana väga rahulik, võrdlemisi konkreetne, kannatlik. Tähtis oli talle, et kõik lapsed saaksid pillimängu selgeks õigete võtetega. Ta oskas lapse käed just õigesti pillile panna.

Läksin proovi alati suure rõõmuga, sest õpetaja oli väga sõbralik ja heatahtlik. Mulle meeldis koos teistega pilli mängida. Aurelie oli suure südamega inimene. Nüüd täiskasvanuna ja juba mõlemad aastates, kohtudes temaga Koerus, oli meil alati midagi rääkida või meenutada.“

Heli Laaneoks: „Ta pani aluse muusikakasvatusele juba lasteaias, kus tal olid aastaid akordionistide ansambel, pärast lastaiateed juhendas ta kooli orkestrit. Nii mõnestki lapsest sai hiljem päris muusik.“

Heli Laaneoks: „Tagasihoidliku inimesena ei tõstnud ta ennast esile, mistõttu tema osalus Koeru kultuurielus on jäänud tahaplaanile.“

Mare Rand: „Minu silmis oli ta range õpetaja, kõigiga, aga kõige märgatavamalt omaenda lastega. Võib olla, et nende muusikaanne võimaldas nõuda enam kui igalt teiselt, seepärast neilt ka nõuti enam. Ka oli Aurelie väga täpne ja meie hilinemine proovidesse oli kurjast. Ise tuli ta 3-4 km kauguselt alati täpselt kohale.“

Mare Rand: „Tubli organisaator ja ettevõtlik pidi ta orkestri asju ajades olema. Orkestrile organiseeris ta uued pillid, need ostime (vähemalt mandoliinid) ise välja. Oma akordioniga ma orkestris ei mänginud, kas ta selle vedas kodust ise jalgrattal iga kord kaasa, ei tea.“

Mare Rand: „Aastate jooksul arendas end sel moel muusikaliselt terve hulk lapsi, mis oli peale klaveri eratundide Koerus (seda said Koeru kiriku suurepärase organisti Helga Kruusimäe juures siiski vaid vähesed) sel ajal ainus võimalus.“

Mare Rand: „Ta aitas kasvatada muusikaliselt ja arendada minus isiklikult muusikalist mitmekülgset, samuti süvendas ta kindlasti lastes kohusetunnet, distsipliini ja täpsust. Noote kirjutasime ise ümber, see õpetas tolleaegsele lapsele noodikirja, mida nüüd vist koolis küll ei omandata.“

Tõnu Veibel: „Õpetajana oli ta väga nõudlik, kes pala kodus polnud harjutanud piisavalt, pidi pärast koos mängimist jääma veel harjutama koos õpetajaga. Mäletan, et minagi olin üks selline.“

Tõnu Veibel: „Muusika valik oli ilus. Minu lemmikud olid Fibichi „Poeem“, Oginski „Polonees“. Need on palad, mis kohe esimesena meenuvad. Mandoliiniorkestrid on tänapäeval kadunud

koolidest ja saanud harulduseks, kui kuskil kuulen seda pilli mängitavat, siis kindlasti kuulan erutuse ja huviga. Koolipeod said kindlasti huvitavamad, kui pillikoor esines.“

Ülle Kutti: „Mäletan teda äärmiselt sõbralikuna, kuid samas ka väga nõudlikuna. Vastasel juhul poleks vabatahtlikult tema juurde õppima läinudki. Parima tulemuse saavutamiseks laskis ta õpilastel pala korduvalt esitada, kasutades selleks rõhutatult sõna „korrata!“ Ta tekitas minus huvi akordionimängu vastu ning tänu sellele osteti mulle 120 bassiline akordion, mida hakkasin iseseisvalt edasi õppima.“

Helja Randrüüt: „Õpetajana nõudlik, kuid kannatlik. Kasvatajana organiseerija ja korralooja. Vabal ajal heatahtlik ning sõbralik. Aureliel on Koeru kultuurielus hindamatut tähtsus. Ta õpetas ja suunas paljusid muusikale lähemale. Hea näide on Aino Linnas, kes on Aurelie mantlipärija Koeru kultuurielus. Tänu temale pean ma lugu muusikast ja selle ümber toimuvast.“

Helja Randrüüt: „Väikese keelpilliorkestriga esinesime isetegevuslaste ülevaatusel, algul kohalikul, siis rajooni ja lõpuks vabariiklikul ülevaatusel, mis toimus Tallinnas Estonia Kontsertsaalis. Meie keelpilliorkestri lindistus on ka Eesti raadio fonoteegis. Keelpilliorkestris oli tollal ajal 7 mängijat, kaheksas oli Marika Hellermann (solist). Meil olid Tallinnas kaasas ka oma lasteaia taburetid, olime väikesed, tavalised toolid olid liiga kõrged.“

KOKKUVÕTE

Käesoleva uurimistöö eesmärk oli teha ülevaade Aurelie Hellermanni elust ja tähtsusest Koeru valla kultuurielus. Aurelie oli Koeru kandi aktiivsemaid kultuuri eestvedajaid aastatel 1944 – 1970. Õpetades lastele pillimängu ning moodustades neist ansambleid, esineti nii Koerus kui ka lausa Tallinnas. Tema tegemised jõudsid samuti Koeru kooli, kus pillimäng õpilastele meeldivaks harrastuseks kujunes. Aurelie õpetas laulmist, akordionimängu, erinevaid keelpille, juhendas akordioni-ja keelpilliansamblit ning mängis ka ise lastele nii tantsu kui laulu saateks. Koeru kultuurielus seisneb tema olulisus just laste muusikalises harimises ning kasvatamises. Endised õpilased mäletavad Aureliet kui võrdlemisi konkreetset ja nõudlikku, kuid samas sõbralikkusest ning heatahtlikkusest pakatavat inimest. Tema kohusetundlik ja kindlameelne suhtumine kõikidesse tegemistesse ning loominguine meel on kandud edasi ka endiste õpilaste ellu. Üheks heaks näiteks on Koerus nüüdseks juba üle 50-ne aasta muusikaelu edendav, endine Aurelie õpilane õp. Aino Linnas.

Uurimistöö käigus olen saanud juurde hulgaliselt teadmisi Koeru ajaloost ja inimestest, suhelnud mitmete huvitavate inimestega, leidnud pilte meie oma kooli vilistlaste ning õpetajate lapsepõlve aegadest ning loomulikult taasavastanud tundmatusse ununenud, kuid siiski väga tähtsa kultuurinimese, Aurelie.

Kuna õhku jäid veel mõned täpsustamata küsimused, nt. siinkandis tegutsenud puhkpilliorkestrist ning teistest selleaegsetest kultuuriedendajatest, usun, et see töö võiks olla hea aluspõhi tulevikus kellegi põhjalikumaks uurimistööks.

LISA 1. LASTEAIA PIDUDE PILDID

Vana aasta pidu lasteaias (1966)

Oktoobri pidu lasteaias (1967)

Kooli saatmise pidu (1968)

Lasteaia jõulupidu Koerus (1964)

LISA 2. AKORDIONIANSAMBEL

Koeru kooli akordionistide ansambel Koeru kultuurimajas (1968)

Koeru kooli akordionistide ansambel koos juhendajaga (1968)

LISA 3. KEELPILLIORKESTER

"Tee Kommunismile" kolhoosi mudilasansambel esinemas vabariiklikul kunstilise isetegevuse ülevaatusel lõpuõhtul RAT "Estonias" (1955)

Keelpilliansambel Aruküla mõisas esinemas

LISA 4. KIITUSKIRI

Kiituskiri Ene Hellermannile (1951)

LISA 5. KÜSITLUS

Tere!

Mina olen Madis Bobrovski, Koeru keskkooli 11. klassi õpilane. Teen uurimustööd teemal „Aurelie Hellermann“. Mind ajendas selleks fakt, et hiljuti meie hulgast lahkunud Aurelie kohta ilmus vaid pisikene surmakuulutus kohalikus lehes. Eesmärk on uurida tema tähtsust ja mõju õpilastele, et mitte unustada inimest, kelle panus kohalikku kultuuri on väärt rohkemat, kui vaid „pisikene surmakuulutus“.

1. Kuidas olete Teie seotud Aurelie Hellermanniga?

2. Meenutate ehk, milline inimene ta oli, iseloomult, põhimõtetelt, õpetajana/kasvatajana, vabal ajal?

3. Huvitavaid seiku, mälestusi Aureliest või koos temaga.

4. Mis tähtsust omab Teie arvates Aurelie Koeru kultuurielus?

5. Kuidas on mõjutanud Aurelie Teid?

Kui eelnevate küsimustega jäi midagi poolikuks või soovite veel midagi lisada, siis palun kirjutage kõik mõtted ja meenutused vabas vormis siia kuuenda punkti alla.

Tänan Teid vastamast.

KASUTATUD KIRJANDUS

Hellermann, M. 2012. Aurelie Hellermann. Bobrovski, M., helilindistus.

Hellermann, M. 2012. Aurelie Hellermann. Bobrovski, M., käsikiri.

Kulli, J. Emil Laansoo panus eesti levimuusikasse on hindamatu. <http://www.ohtuleht.ee/152244>. 14.03.2012.

Tohver, S. Matti Martinson – neljanda põlve õpetaja.

http://www.opleht.ee/?archive_mode=heading&headingid=908. 15.03.2012